

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора педагогічних наук, професора **Бриліна Бориса Андрійовича,**

на дисертаційну роботу **Чашечнікової Наталії Валеріївни** на тему:

**«Патріотичне виховання молодших школярів засобами народного танцю
в позашкільних навчальних закладах»,** подану на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання

Актуальність теми дослідження обумовлюється складною внутрішньою і зовнішньополітичною ситуацією України, складними процесами реформування національної системи освіти, її інтеграції в європейський культурний простір. Це актуалізує потребу формування громадянина-патріота та ефективного використання необхідних для цього засобів і чинників виховання. Одним із' них є народна хореографія, що відкриває широкий простір для пізнання історичного минулого та культурних традицій українського й інших народів.

За умов гуманізації і демократизації навчально-виховних методик зростає значення позашкільних навчальних закладів у всебічному вихованні молоді. Однак чинна система їхнього функціонування не завжди враховує особливостей підготовки хореографів-педагогів до роботи в дитячих колективах, адже вони мають поєднувати професіоналізм і високий рівень національно-патріотичної свідомості. Це також стимулює проведення наукових досліджень, спрямованих на розв'язання означеної проблеми.

Важливо відзначити, що дисертаційна робота Н.В.Чашечнікової є складником науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання в системі безперервної освіти» (державний реєстраційний №010811009122). Її тему було затверджено на засіданні вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 12 від 28 грудня 2010 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАГІН України (протокол № 1 від

25.01.2011р.).

Загалом слід відзначити до дисертаційна робота Наталії Валеріївни Чашечнікової відзначається внутрішньою цілісністю, логікою, науковою грамотністю та послідовністю розв'язання висунених завдань. Викладені в ній положення достатньою мірою науково обґрунтовані і аргументовані. Це підтверджує здійснений нами аналіз змісту її окремих розділів.

У «Вступі» достатньо чітко, зрозуміло визначено основні параметри дисертації: актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, науковий інструментарій, практичне значення дослідження його апробацію тощо.

Дисертація відзначається наукова новизною. Фактично вперше в українській педагогічній науці було обґрунтовано педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів засобами народної хореографії в системі ПНЗ. Зокрема, ідеться про спрямування навчально-виховного процесу в позашкільних закладах на формування в учнів розуміння символічного змісту лексики танцю, стимулювання їхнього творчого інтересу і діяльності; залучення до підготовки й участі в культурно-освітніх заходах тощо. Розроблена автором модель патріотичного виховання учнів молодших класів у системі позашкільної освіти охоплює основні цикли і компоненти цього процесу, а саме: мету, завдання, принципи, педагогічні умови, зміст, стадії, методи, засоби, критерії, рівні сформованості, результат. Наталія Валеріївна обґрунтувала і довела правомірність новаторської ідеї, згідно з якою для повніше використання потенціалу народного танцю в патріотичному вихованні може здійснюватися через пізнання молодшими школярами його сакрально-символічного змісту.

У процесі науково-дослідної роботи було уточнено зміст поняття «хореографічна діяльність у системі патріотичного виховання молодших школярів та набула подальшої актуалізація проблема підготовки студентів-хореографів до патріотичного виховання школярів у системі ПНЗ. а також досвід використання методу проектів й інших навчальних технологій у вихованні дітей і підлітків.

Зважаючи на міждисциплінарний характер дисертаційного дослідження, автор визначила і розкрила його три основні методологічні аспекти. Перший

стосується поняттєво-категорійного апарату, змістових особливостей і структурних компонентів патріотичного виховання молодших школярів. Другий - фольклорного танцю як засобу виховного процесу (в такому ключі розкрито його етимологію, генезу, вплив на культуру і етнопедагогіку українського народу). Третій компонент стосується структурно- функціонального аналізу системи функціонування ПНЗ, яка створює освітньо- виховне середовище та відіграє специфічну роль у розвитку учнівської молоді.

Загалом погоджуємося із запропонованим дисертанткою визначенням патріотичне виховання молодших школярів засобами народного танцю в ПНЗ як особистісно орієнтованого педагогічного процесу, спрямованого на вивчення і наслідування хореографічної традиції та набуття на цій основі моральних якостей, які зумовлюють позитивне емоційно-ціннісне ставлення до культурної спадщини народу і виявляються в активній творчо-діяльній позиції, повазі до національних ідеалів, любові до рідного краю, готовності до захисту й жертвовної праці на користь Батьківщини.

Системний і комплексний підхід Н.В.Чашечнікової до досліджуваної проблеми знайшов відображення у визначених нею головних компонентах структури патріотичного виховання молодших школярів засобами народного танцю, які стосуються їхнього ставлення до Батьківщини, національних цінностей, людей і свого національного «Я».

Предметом нашого принципового аналізу стали зміст і результати дослідно-експериментальної роботи Наталії Валеріївни Чашечнікової. Слід відзначити, що на етапах констатувального і контрольного експерименту був використаний доволі солідний прогностичний інструментарій у вигляді анкет для учнів, їхніх батьків і педагогів-хореографів, а також методіз спостереження, бесіди, аналізу документів і продуктів діяльності тощо.

Результати анкетування були викладені у таблицях і докладно проаналізовані на с. 100-109 дисертації. Таким чином автор виявила високий рівень національної свідомості учасників експериментальної і контрольної груп та їхньої мотивації щодо занять танцями, пов'язаної з утвердженням особистого іміджу, намаганням змістовно провести дозвілля тощо. Цікаві для педагогічної

науки, зокрема теорії виховання, умовиводи стосуються виявленого серед педагогів-хореографів і батьків домінування інтересу до різних видів танців та розуміння їхньої ролі у розвитку дітей.

На основі результатів констатувального зрізу, а також ретельного опрацювання нормативних освітніх документів і наукових досліджень було визначено п'ять критеріїв сформованості патріотичного виховання учнів молодших класів засобами народного танцю, зокрема: морально-ціннісний, когнітивний, емоційно-мотиваційний, творчо-діяльнісний, полікультурний. На основі розроблених показників до кожного з них, автор окреслила і визначила за спеціальними формулами рівні сформованості патріотичного виховання молодших школярів засобами народного танцю за умов ПНЗ: високий, середній, низький.

Позитивної оцінки заслуговує зміст і рівень організації формувального експерименту. На трьох стадіях (перцептивно-мотиваційній, наслідувально-перетворювальній, творчо-репродуктивній) реалізувалися його змістовно-тематичні компоненти. Головним із них стала козацька хореографія. Зокрема було удосконалено методику навчання танців «Гопак», «Козачою»), а серед народних танців основний акцент зроблено на хореографічній традиції Гуцульщини (с. 162-170). Цілком новаторською виглядає актуалізація елементів народної хореографії в сучасному танці шляхом створення танцювальних композицій, мініатюр, що поєднують образи козака, опришка, українського повстанця та воїнів АТО, волонтерів, полонених. В такому ключі апробувалися педагогічні технології і досвід хореографів і педагогів В.Верховинця, В.Котова, І.Липи, інших (с. 140-144; 150-153). Доречно використовувалися різні засоби хореографічного мистецтва: як спеціальні (костюм, реквізит, інтер'єр танцювальної зали), так і загальні (слайди, відеофільми, графіка, малюнки) (с. 170-174).

Про це яскраво засвідчують репрезентовані автором дослідження доволі змістовні додатки, які займають 65 сторінок.

Загалом переконливо виглядають представлені Н.В.Чашечніковою результати дослідно-експериментальної роботи. Про це свідчать дані

контрольного експерименту, на основі яких здійснено моніторинг змін у показниках і рівнях сформованості патріотичного виховання учасників контрольної та експериментальної груп (с. 178-187), які увиразнено у трьох таблицях і графічному рисунку.

Результати дисертаційної роботи Н.В.Чашечнікової мають безсумнівне практичне значення. На їхній основі був розроблений і впроваджений у навчально-виховний процес ПНЗ методичний посібник «Дерево корінням красне, а людина родом». Матеріали дослідження також будуть корисним для розробки й викладання навчальних дисциплін і спецкурсів з теорії та методики організації виховної роботи для студентів педагогічних ВНЗ, нормативних курсів для студентів, які навчаються за напрямом «Хореографія», на курсах підвищення кваліфікації хореографів, керівників дитячих колективів, а також при проведенні науково-дослідницької роботи ученими-педагогами й мистецтвознавцями.

Матеріали дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію, про що свідчить участь автора у 9 міжнародних, 4 всеукраїнських та інших наукових конференціях. Вони знайшли відображення у 20 одноосібних наукових публікаціях, з них 9 опубліковано у фахових виданнях (2 в зарубіжних наукових виданнях), 8 статей апробаційного характеру, 3 праці лопатково відображають результати дисертації.

Поряд з означеними позитивними оцінками і характеристиками, вважаємо за доцільне зробити низку зауважень, які, можливо, носять дискусійний характер або потребують додаткових пояснень.

По-перше, виявлена певна суперечність між, з одного боку, декларованою автором, позицією згідно з якою зміст і характер української народної хореографічної культури відображають танцювальне мистецтво і традиції різних частин України - Наддніпрянщини, Слобожанщини, Півночі, Півдня, Сходу, Заходу, які доповнюють локальні особливості етнографічних груп гуцулів, бойків, лемків, подолян. З іншого боку, експериментальну базу дослідження становлять 7 дитячих хореографічних колективів лише з Івано-Франківської та Львівської областей, а у змісті формувального експерименту

був зроблений акцент на використання хореографічної традиції Гуцульщини, яка, вірогідно, не може повністю репрезентувати хореографічне мистецтво України.

По-друге, видається, що при з'ясуванні першої педагогічної умови щодо вдосконалення теоретичної і практичної підготовки педагогів-хореографів до використання народної хореографії в патріотичному вихованні учнів у ПНЗ, автор не зовсім невиправдано змістила увагу на аналіз підготовки студентів-хореографів у ВНЗ (с. 119-129). Вірогідно, цей аспект також потребує аналізу, однак він не має відсувати на другий план проблему вдосконалення підготовки педагогів-хореографів, які працюють з дітьми у позашкільних закладах.

По-третє, за результатами дисертаційного дослідження автор розробила і запропонувала низку насправді цікавих і доречних у теоретичному і практичному відношенні рекомендацій щодо підвищення рівня патріотичного виховання засобами народного танцю у ВНЗ (с. 190-197). Гадаємо, що цей важливий компонент дослідної роботи вартувало б виокремити в самостійний параграф та зафіксувати його у завданнях дисертаційної роботи.

По-четверте, вважаємо, що слід було детальніше розкрити, як участь дітей експериментальної групи у підготовці та проведенні різного роду культурно-освітніх заходів (це четверта педагогічна умова), вплинула на рівень їхнього патріотичного виховання, позаяк у цьому випадку автор обмежилася дещо загальними, недостатньо переконливими твердженнями.

По-п'яте, при реалізації формувального експерименту вартувало б більше уваги приділити можливостям використання сучасного й естрадного танцю у патріотичному вихованні учнівської молоді, позаяк цей важливий аспект залишається майже не розробленим і нереалізованим у теорії і практиці виховання засобами хореографічного мистецтва.

Виходячи з вищесказаного, можемо стверджувати, що дисертаційна робота Н.В.Чашечнікової «Патріотичне виховання молодших школярів засобами народного танцю в позашкільних навчальних закладах» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну проблему та має вагоме теоретичне і практичне значення для педагогічної

науки. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Текст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи. Представлені у дисертаційній роботі результати, як свідчать подані документи, знайшли впровадження у навчально-виховному процесі різних ВНЗ України.

Таким чином, можна зробити **висновок**, що дисертаційна робота «Патріотичне виховання молодших школярів засобами народного танцю в позашкільних навчальних закладах» виконана на належному теоретичному і методичному рівні, відповідає вимогам до наукових досліджень, що висуваються на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, зокрема пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. Тому її автор **Наталія Валеріївна Чашечнікова** заслуговує на присудження наукового ступеня **кандидата педагогічних наук** за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент

Брилін Борис Андрійович,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри

музикознавства

та інструментальної підготовки

Вінницького державного

педагогічного університету імені